

Міністерство освіти і науки України

Одеський національний політехнічний університет

**Оборський Г. О., Чістякова І. М., Кривдіна І. Б.,
Кудлай І. В., Озернюк Г. В., Татакі Д. Д., Шевченко Б. Г.,
Білоусов О. С., Волкова І. В., Чернов Т. О., Мікуліна Т. В.**

КУЛЬТУРА І ВЛАДА

Навчальний посібник

для студентів гуманітарних спеціальностей

закладів вищої освіти

**КИЇВ
Каравела
2020**

УДК
32:008(075)

*Рекомендовано Вченою радою
Одеського національного
політехнічного університету
(Витяг з протоколу № 5 від 26.02.2020 р.)*

Рецензенти:

Марущак В. П., доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри державознавства і права Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Оганісян М. С., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та регіоналістики Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Гегечкорі О. В., полковник, доцент, доцент кафедри Харківської Національної академії Національної гвардії України

К 90 **Культура і влада: Навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей закладів вищої освіти / Оборський Г. О., Чістякова І. М., Кривдіна І. Б., Кудлай І. В., Озернюк Г. В., Татакі Д. Д., Шевченко Б. Г., Білоусов О. С., Волкова І. В., Чернов Т. О., Мікуліна Т. В. — К.: Каравела, 2020. — 148 с.**

ISBN 978-966-2229-11-0

Політична культура належить до гуманітарного виміру політики. У навчальному посібнику розміщений матеріал, у якому викладений взаємозв'язок політичної культури та етики влади, виявляються шляхи вдосконалення етики представників влади через зміни у політичній культурі суспільства й еліти. Українська культура розглядається як цілісний феномен і складова культурного розвитку світу. Крім загальних питань, у посібнику є рекомендована література і контрольні запитання, які можуть бути використані студентами при підготовці до занять.

Для студентів гуманітарних спеціальностей закладів вищої освіти, аспірантів та викладачів.

© Оборський Г.О. та ін., 2020

ISBN 978-966-2229-11-0

© Видавництво «Каравела», 2020

ЗМІСТ

Передмова.....	7
Тема 1. Вступ до дисципліни.....	9
1.1. Поняття культури, зміст, структура. Головні категорії в культурології.....	9
1.2. Мотиваційна структура політичної діяльності та її визначальні фактори.....	10
Тема 2. Сутність політичної діяльності.....	16
2.1. Функції політичної культури. Сутність політичної діяльності.....	16
2.2. Основний зміст, мета, методи та форми політичної діяльності.....	17
2.3. Рівні політичної діяльності.....	20
Тема 3. Форми політичної діяльності в історії людства: виникнення культурного аспекту.....	22
3.1. Культура та політична діяльність Стародавнього Світу.....	23
3.2. Середньовічна Європа: від занепаду греко-римської цивілізації до Відродження.....	26
Тема 4. Форми політичної діяльності в історії людства: розвиток культурного аспекту.....	33
4.1. Культурно-політичне піднесення в Західній Європі епохи Просвітництва.....	33
4.2. Вплив культури XIX ст. на політичну діяльність.....	37

Тема 5. Форми культурно-політичної діяльності в історії українських земель	42
5.1. Культура та політична діяльність Київської Русі.....	42
5.2. Україна у середні віки: особливості культурно-політичного розвитку. Українське Просвітництво	45
5.3. Україна у XIX-XX ст.: пошуки місця у політиці та культури.....	47
Тема 6. Культурна функція держави	54
6.1. Поняття, структура та функції культурної політики держави.....	54
6.2. Культурна політика держави щодо нації, суспільної групи та особи.....	56
6.3. Стан та особливості культурної політики в Україні.....	57
Тема 7. Культурологічний погляд на етнонаціональні відносини в політичному житті суспільства.....	60
7.1. Нація як суб'єкт політичних відносин.....	60
7.2. Культурологічний погляд на політичну проблему гармонізації національного й інтернаціонального.....	64
7.3. Проблема становлення і розвитку української нації. Відродження державності України. Культурологічний та політичний аспекти.....	65
Тема 8. Культура та політична етика.....	67
8.1. Справедливість у культурно-політичному житті суспільства.....	67
8.2. Сутність і завдання політичної етики.....	69
8.3. Політична етика і міжпартійна боротьба.....	70
8.4. Етика інституцій і добродесна етика.....	71

Тема 9. Культурні засади політичної поведінки та політичної участі.....	74
9.1. Зміст та форми політичної участі.....	74
9.2. Політичне функціонування.....	76
9.3. Політична поведінка.....	76
Тема 10. Політико-культурні аспекти соціального конфлікту.....	79
10.1. Вплив соціального конфлікту на стан та розвиток культури.....	79
10.2. Типи та функції соціального конфлікту.....	82
Тема 11. Політичне рішення. Культура прийняття.....	91
11.1. Політичне рішення як форма політичної діяльності.....	91
11.2. Стадії, учасники, форми політичних дій. Прямі дії в політиці.....	92
11.3. Технології та методи прийняття політичних рішень.....	96
Тема 12. Культурно-політична соціалізація особистості.....	98
12.1. Місце політичної соціалізації в становленні особистості.....	98
12.2. Форми та види політичної соціалізації.....	100
12.3. Інститути політичної соціалізації.....	103
12.4. Типи і моделі політичної соціалізації.....	104

Тема 13. Політика і релігія	106
13.1. Релігія як чинник культурно-політичного життя суспільства.....	106
13.2. Держава та церква: основні моделі взаємодії.....	107
13.3. Державно-церковні відносини в Україні.....	110
Тема 14. Мистецтво в політичному житті суспільства	112
14.1. Література як фактор суспільно-політичного розвитку.....	112
14.2. Роль образотворчого мистецтва та архітектури у становленні політичної культури суспільства: зворотній зв'язок.....	121
14.3. Вплив кіно та театру на культуру політичного життя суспільства.....	127
Тема 15. Нетрадиційні форми політичної діяльності	130
15.1. Форми політичної діяльності та політичної поведінки.....	130
15.2. Тероризм як форма політичної діяльності.....	135
Контрольні запитання з дисципліни „Культура і влада”	139
Тематика реферативних робіт з дисципліни «Культура і влада»	144
Література	146

ПЕРЕДМОВА

Пізнання політичного життя будь-якого суспільства неможливо без поглибленого вивчення його політичної культури. Саме вона багато в чому пояснює витoki, характер і особливості конкретної політичної системи, панівний в суспільстві політичний режим, політичну свідомість і поведінку суспільних груп, динаміку і спрямованість політичних процесів.

В сучасному цивілізованому суспільстві політика здійснюється для людей і через людей. Яку значну роль не відігравали б соціальні групи, масові суспільні рухи, політичні партії, її головним суб'єктом виступає особистість, бо самі ці групи, рухи, партії та інші громадські і політичні організації складаються з реальних особистостей. Тільки через взаємодію їх інтересів і волі визначається зміст і спрямування політичного процесу, всього політичного життя суспільства. Активна участь особистості в політичному житті суспільства має багатопланове значення. Слід враховувати, що «якщо держава не надає значення власній культурній політиці, то його громадянам легко нав'язати чужу культуру, чужий культурний код, що призведе до знищення суверенітету культури народу країни».

У суспільстві, що трансформується, в умовах переходу до ринкових відносин все більш актуальними стають питання про взаємозв'язок культури та влади, про політичну культуру. І це не випадково. Політична культура, яка містить в собі зразки політичної поведінки і політичної свідомості, виступаючи важливим фактором соціалізації особистості, є важливим інструментом суспільних перетворень. Торкаючись проблеми влади і управління, участі людей у політиці, впливу культури суспільства, вона робить значний вплив не тільки на політичну дійсність, а й на всі інші сфери суспільного життя.

Політична культура і як соціокультурний феномен, і як поняття становить своєрідний синтез двох начал, одне з яких пов'язане з політикою, а інше - з культурою.

Політична культура впливає на поведінку людей і діяльність різних організацій, на їх сприйняття явищ внутрішньої і міжнародної політики, оцінку політичних систем і режимів, правлячих груп і

окремих політичних лідерів, визначення людиною свого місця в політичному житті суспільства. Вона відкриває широкі перспективи для політичного прогнозування, розробки політичного курсу, прийняття і реалізації конкретних політико-управлінських рішень.

Політична культура, як і загальна культура, складає систему, що в найменшій мірі піддається змінам. Завдяки цієї невід'ємної властивості, культура виконує одну з найважливіших функцій - забезпечення соціальної спадкоємності, гарантуючи тим самим, еволюційний хід суспільного розвитку історії. Нині спостерігається підвищений інтерес до проблем політичної культури, обумовлений соціокультурними та геополітичними зрушеннями, що відбуваються в світі, розширенням міжнародних зв'язків, зростанням ролі свідомого і відповідального вибору мети і засобів перетворювальної діяльності. На підвищення інтересу до цієї проблематики вплинули військові зіткнення, загострення протиріч ідеологій, релігій, етносів і т.д.

Образ держави, її репутація в світі, міжнародний авторитет багато в чому формуються саме на основі культурних надбань цієї держави, інтенсивності її культурних зв'язків з іншими державами, ступеня її участі в міжнародному культурному обміні, рівня культурного розвитку і вміння використовувати свій культурний потенціал на світовій арені. Саме культура має ті унікальні можливості, що пов'язані з формуванням позитивного образу народів, держав, який в кінцевому підсумку допомагає і у вирішенні політичних проблем.

Сьогодні питання про національну культурну політику, яка є одним з важливих елементів системної картини держави, для України набуває особливої актуальності і вимагає ретельної концептуальної опрацювання.

Вивчення політичної культури суспільства дозволяє глибше усвідомити причини «збоїв» у роботі політичної системи, а також причини невдач реформ та інших масштабних соціальних перетворень, дає можливість глибше зрозуміти мотиви політичної поведінки громадян і прийняття політичних рішень державними керівниками, причини численних і різноманітних політичних конфліктів, які неможливо пояснити тільки боротьбою за владу.